

שנו כברייתא: אף הוא מונבז, עשה כני הכלים בסיסי הכלים, ואוגני הכלים [בית אחיזתם], וידות הכלים, וידות הסכינין של יום הכיפורים, של זהב.

וכיון שנאמר כברייתא "ידות הכלים וידות הסכינין". מוכח שידות הכלים אינם ידות הסכינים. אלא ידות שאר הכלים שאפשר לעשות אותם בעצמם מזהב, ואף על פי כן לא עשאו מונבז מזהב. וזה שלא כדברי אביי!

תרגומא פירש אביי: מה הם ידות הכלים שהוזכרו כברייתא? מדובר בקתתא דנרגי וחציני בידות הקרדומים והמגלות, שאי אפשר לעשות אותם בעצמם מזהב. ולפיכך עשה מונבז רק את ידותיהם מזהב (1).

שנינו במשנה: הילני אמו של מונבז עשתה

אמר אביי: גילגלא גלגל דהוה משקעא ליה שהיה משקע בעזרתו את הכיור לתוך המים שבכור.

שנינו במשנה: מונבז המלך עשה את כל ידות הכלים של יום הכיפורים, של זהב.

והוינן בה: כיון שמונבז רצה לפאר את כלי בית המקדש, מדוע את ידות הכלים עשה זהב? נעבדינהו לדירהו, יעשה את הכלים עצמם זהב! (27)

ז'ב-ז אמר אביי תירוץ: משנתנו דיברה בידות

סכינים, שאת הסכינים עצמם אי אפשר לעשות מזהב. [מפני שהזהב אינו חזק מספיק על מנת לחתוך בו]. אבל כלים אחרים שבמקדש עשה מונבז אף את הכלים עצמם מזהב.

מיתבי סתירה לדברי אביי מבריייתא:

שיח יצחק הביא בשם לוית חן שלא רצו שהמים שבכיור יתרוקנו מהר, ולכן לא השתמשו בבוקר בכרו התחתון, כי היה עליו לחץ רב. אבל בין הערביים, כאשר היו המים מתחת הכרו העליון השתמשו בתחתון. ובעל שיח יצחק עצמו פירש באופן אחר. עיין שם.

27. יש לפרש ששאלת הגמרא שהכלים חשובים יותר מן הידות והיה עדיף שמונבז יעשה את הכלים מזהב, יותר מאשר את הידות.

אך גירסת המאירי: "ונעבדינהו לכולהו זהב" [שלא כגירסתנו: נעבדינהו "לדידהו" זהב] ומשמע שהשאלה היתה שיעשה גם את הכלים וגם את הידות מזהב. ופירש המאירי [וזה לשונו]: "שמאחר שנדבו ליכו לכך ונמצא רוצה ויכול, היה ראוי לו לעשות אף הכלים עצמם מזהב והיה ראוי שיהיו הם של זהב יותר מן

הידות".

תוספות הרא"ש הקשה: מנין לגמרא שהכלים עצמם לא היו זהב? הרי יתכן שלפני מונבז כבר היו הכלים עצמם זהב, והידות היו ממין אחר, ומונבז הוסיף שגם הידות יהיו זהב! [ד"ה ונעבדינהו].

ותירץ: יד הכלי הוא נוי הכלי, ואם הכלי היה של זהב ודאי שגם את ידו עשו מזהב. [בעמוד ב ד"ה בקתתא ותוספות ישנים כתבו כעין זה].

1. תוספות ישנים הקשו: עדיין יש להקשות מכני הכלים ואוגני הכלים השנויים בתחילת הבריייתא — מדוע לא עשו את הכלים עצמם זהב? ותירצו: שהכלים הללו מתחילה היו זהב, ומונבז הוסיף שגם כני הכלי אוגניהם יהיו זהב. ודוקא בידות הכלים אין דרך לעשות את הכלי זהב ואת ידו ממין אחר. ודבריהם קשים: שהרי אוגני הכלים הם בתי

נברשת של זהב (2).

שהיו ממונים להיות נוכחים בעזרה בזמן הקרכת התמיד (5) לא יצא ידי מצות קריאה כראוי (6), מפני שאנשי משמר משכימין, מקדימים וקוראים לפני הנץ החמה, ואילו אנשי מעמד מאחריהם, וקוראים אחרי הנץ החמה לאחר שגמרו את עבודת התמיד.

ומדברי הברייתא הזאת למדנו, שאנשי המשמר ואנשי המעמד העומדים בעזרה לא קראו את קריאת שמע בהנץ החמה. ואילו בברייתא הקודמת למדנו, שכאשר הנצה החמה היתה הנברשת שבעזרה מנצנצת, והכל יודעין שהגיע זמן קריאת שמע!

תנא בברייתא: בשעה שהחמה זורחת בשעת הנץ החמה, ניצנצות של אור היו יוצאין ממנה שהחמה זורחת ממזרח על הנברשת שעמדה על פתח ההיכל שהוא ממערב למזבח, והכל יודעין אז שהגיע זמן קריאת שמע, שזמנה בהנץ החמה. (3)

מיתבי סתירה מברייתא אחרת:

שנו בברייתא: הקורא את שמע בשחרית עם אנשי משמר [הכהנים העובדים בעזרה (4)], וכן הקורא עם אנשי מעמד [הישראלים

אחיותם] כך פירש רש"י, וגם הם מחוברים לכלי, ואם כן איך עשו בתחילה את הכלי מזהב ואת ידותיו ממין אחר?

ופירש הרש"ש: שכוונת תוספות ישנים שידות הם עיקר נוי הכלי, ולכן אין דרך לעשותם ממין גרוע מהכלי עצמו, מה שאין כן אוגנים אין הם עיקר נוי הכלי, עשאוּם תחילה ממין גרוע מהכלי עצמו. וכיוון בזה לדברי תוספות הרא"ש שהובאו בהערה הקודמת] ועיין מאירי.

5. "לפי שנאמר [במדבר כה]: "צו את בני ישראל ואמרת עליהם את קרבני לחמי". וכי היאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו? [בספרי דרשו מפסוק שצריך האדם לעמוד בשעת הקרכת קרבנו. רש"י סוטה ח א] התקינו... על כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלים". לשון המשנה תענית כו א. עיין שם, וברמב"ם כלי המקדש פרק ו.

2. רש"י פירש נברשת — מנורה. והרמב"ם פירש שהיא שימשה שבחלון שבמקום לעשותה זכוכית, עשאה מזהב מבריק כדי שתחזיר אור מהחמה.

6. ריטב"א. ודעתו שאפשר לקרוא קריאת שמע של שחר קודם הנץ וגם אחריו. ואנשי מעמד קראו בזמן קריאת שמע. אך לכתחילה ראוי לקרוא עם הנץ כמבואר להלן.

2. בירושלמי נחלקו בזה: יש אומרים שהיא מנורה ויש אומרים עשית. [על פי מלאכת שלמה].

וכן כתב הרמב"ן במלחמת ה' [ברכות ב ב בדפי הרי"ף] בשם הרי"ף בן גיאת. אבל בעל המאור שם מפרש שהקורא קריאת שמע עם אנשי מעמד לא יצא אפילו בדיעבד [מפני שדעתו של בעל המאור, שזמן קריאת שמע הוא

3. משמע שזמן קריאת שמע מתחיל מהנץ החמה. עיין להלן הערה.

4. הכהנים התחלקו ל-24 משמרות, כל משמר עבד שבוע בבית המקדש. [המשמר עצמו היה

לתינוק להתלמד בה? שהרי במשנתנו למדנו שכתבו את פרשת סוטה [שהיא רק חלק מדברי התורה] בפני עצמה!

ודחינן: **אמר ריש לקיש משום רבי ינאי:** פרשת סוטה נכתבה על גבי הטבלא באלף בית, באותיות שבראשי התיבות בלבד. ולא נכתבו כל המילים בשלמות.

מיתיבי סתירה לדברי ריש לקיש מברייתא:

שנו בברייתא: **כשהוא** [כשהכהן] **כותב** את פרשת הסוטה, **רואה** את הפרשה כתובה על הטבלא. **וכותב** מה **שכתוב בטבלא**. **ומה כתוב בטבלא?** **"אם שכב איש אותך... ואם**

אמר אבוי תירוך: הנברשת נעשתה לתועלת **שאר עמא דבירושלים**, שאר העם שבירושלים שבאו לעזרה, ולא היו עסוקים בעבודה, ועליהם היה מוטל לקרוא את קריאת שמע מיד בהנף החמה⁽⁷⁾.

שנינו במשנה: **ואף היא הילני עשתה טבלא** של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה.

במסכת גיטין [ס א] נחלקו תנאים אם מותר לכתוב במגילה חלק מן התורה, עבור תינוק כדי שיוכל ללמוד בה.

ומדייקינן ממשנתנו: **שמעת מינה** האם תלמד מדברי משנתנו **שכותבין מגילה**

בדבר, תיקנו להם שיקראו קריאת שמע מיד בהנף החמה. וכן כתב הריטב"א.

(ב) דעת רבנו תם שמשנתנו סוברת שזמן קריאת שמע מהנף החמה ואילך וכן הלכה. ושלא כותיקין שהיו קורים לפני הנף החמה. [בתוספות כאן ובהגהות מיימוניות קריאת שמע א אות ח משמע שלדעת רבנו תם הקורא לפני הנף לא יצא. אבל בסמ"ג עשין יח משמע שבדיעבד מודה רבנו תם שיצא].

(ג) דעת בעל המאור ברכות ב ב בדפי הרי"ף שזמן קריאת שמע הוא בזמן הנף עצמו בלבד. עיין שם].

עיין עוד בתוספות כאן. וברא"ש ותלמידי הרי" ברכות ח ב. טור או"ח נח.

ולהלכה פסק שלחן ערוך או"ח נח שזמן קריאת שמע משעה שרואה את חבירו הרגיל עמו קצת ממרחק ד' אמות. ועד רביע היום [שלש שעות]. ומצוה מן המובחר לקרותה סמוך להנף החמה כותיקין. ואם לא קרא אותה כותיקין מצוה להקדימה ככל שיוכל. [ובדיעבד או בשעת הדחק. הקורא לפני הזמן הנ"ל, מעלות השחר ואילך, יצא].

רק בשעת הנף החמה. לא קודם וגם לא אחר כך. ונראה מדבריו שזמן הנף החמה הוא זמן מספיק לקרוא בו את כל קריאת שמע].

ודעת הראב"ד בהשגות [ברכות א ב בדפי הרי"ף] שאמנם זמן קריאת שמע הוא גם לפני הנף ולאחריו. ואפילו מי שקרא במזיד בזמן זה יצא ידי חובתו, אך מכל מקום הקורא עם אנשי מעמד שלא באונס לא יצא. כיון שהם רגילים לקרוא כל יום לכתחילה מאוחר, ומצוה מן המובחר לקרותה כותיקין או סמוך לזה. לכן, כדי שלא יתרגל לקרוא קריאת שמע שלא מן המובחר, אמרו חכמים שלא יצא ידי חובתו. [ועיין בגבורת ארי].

7. מהגמרא כאן משמע שזמן קריאת שמע מתחיל מהנף החמה. ונחלקו הראשונים בדבר [על פי דברי הגמרא כאן ובברכות ח ב, ט ב]:

(א) דעת ר"י בעל התוספות: זמן קריאת שמע מתחיל לפני הנף משיראה את חבירו ממרחק ד' אמות. ולכתחילה ותיקין קורים אותה סמוך להנף החמה, כדי להתחיל את התפילה מיד עם הנף החמה. ולשאר הציבור שאינם בקיאים

לא שכב... אם שטית... אם לא שטית... [על פי הכתוב בכמדבר ה, יט-כ⁽⁸⁾] ומשמע מהברייתא שהיה כותב מילים אלו בשלמותן!

שנינו במשנה: ניקנור נעשו נסים לדלתותיו. תנו רבנן:

מה הם הניסים שנעשו לדלתותיו?

אמרו: כשהלך ניקנור להביא שתי דלתות נחושת⁽²⁾ מאלכסנדריא של מצרים לשער המזרחי של העזרה,

בחזירתו בשעה שחזר, עמד עליו נחשול — טערה שבים לטבעו.⁽³⁾

ומתצינן: התם שם בברייתא, כוונת הברייתא לומר שהמגילה נכתבה בסירותין: כלומר, המילים שבתחילת כל פסוק נכתבו בשלמות, והמשך הפסוק נכתב בראשי תיבות⁽¹⁾.

2. רש"י. והמאירי כתב שהדלתות היו מעצי ברוש, מצופות נחושת.

3. ניקנור לא נענש על מה שנסע למצרים, על אף שנאמר [בדברים יז טז] "לא תוסיפון לשוב בדרך הזה [למצרים] עוד", שהרי דרשו בספרי לגור שם אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה, ולכיבוש הארץ. ואם כן, ניקנור לא עבר עבירה במה שנסע למצרים. תוספות ישנים, תוספות רא"ש. וכעין זה כתב הריטב"א.

[בדרך אגב הקשה הריטב"א כאן, איך הרמב"ם וגדולים אחרים גרו במצרים?

והביא שלושה תירוצים שנאמרו בזה:

(א) יש אומרים, שהעיירות שעליהם התורה דיברה, חרבו, והיום עיירות אחרים הם.

(ב) ה"ר אליעזר ממיץ אומר, שאין איסור אלא לשוב למצרים דרך ים סוף והמדבר כדרך שהלכו אבותנו שנאמר "לא תוסיפון לשוב בדרך הזה".

(ג) הריטב"א עצמו מתרץ, שלא נאמר האיסור אלא בזמן שישראל שרויין על אדמתם. אבל בזמן הזה שנגזר עלינו להיות נדחים בכל קצוי ארץ כל חוץ לארץ דין אחד יש לו, ואין איסור אלא לצאת מהארץ לחוץ לארץ מדעת].

8. בפסוק נאמר "אם לא שכב" ו"אם לא שטית". אבל לא נאמר "אם שכב", "אם שטית".

רש"י בגיטין ס א מפרש שכוונת הברייתא להמשך המקרא: "ואת כי שטית". וכן הגיה מהר"ב רנשבורג [על פי דברי השיח יצחק] בדברי רש"י לח א.

1. כלומר, תחילת לשון השבועה שהשביע הכהן את האשה שבכל פסוק. אם לא שכב... ואת כי שטית... יתן ה' אותך... ובאו המים... אחרי כל מקום שהזכיר את תחילת הפסוק, היה ממשיך וכותב את המשך הפסוק בראשי תיבות. רש"י.

גבורת ארי דייק מרש"י גיטין ס א שהיה כתוב על הטבלא רק תיבה אחת בשלמות, אבל יותר מזה אסור לכתוב במגילה. אך הגבורת ארי הוכיח שאפשר לכתוב שלש מילים על מגילה כמו שמוכח מרש"י כאן.

להלכה: שלחן ערוך יורה דעה רפג סעיף ב אוסר לכתוב מגילה ובה פרשיות מן התורה לתינוק. אלא צריך שיכתוב חומש שלם [לפחות]. והש"ך והט"ז מתירים בתינוק משום "עת לעשות לה" הפרו תורתך". וכן כתב המאירי כאן, שמוותר לכתוב לתינוק משום "עת לעשות לה". אבל שלא לצורך לימוד התינוק אסור.